

JAN ONDŘEJ

SMLOUVA O KONVENČNÍCH OZBROJENÝCH SILÁCH V EVROPĚ A KONTROLA JEJÍHO DODRŽOVÁNÍ

Naléhavá potřeba odzbrojení je spojena s nahromaděním velkého množství zbraní v minulosti, zejména v důsledku soupeření dvou vojenskopolitických bloků reprezentovaných USA a SSSR. Značná část těchto zbraní byla instalována v Evropě, kde potřeba odzbrojení byla tudíž nejnaléhavější. Vzhledem k vysokému stupni nedůvěry mezi státy obou seskupení se v 60. a 70. letech podařilo dosáhnout jen dílčích úspěchů pokud jde o omezení zbrojení a odzbrojení. Bylo uzavřeno několik smluv, které se týkají zejména zbraní nejnebezpečnějších tj. zbraní hromadného ničení. Jednalo se např. o Smlouvu o zákazu pokusů s jadernými zbraněmi v ovzduší, v kosmickém prostoru a pod vodou z roku 1963 nebo o Smlouvu o nešíření jaderných zbraní z roku 1968. Nedospělo se však k žádné dohodě o odzbrojení v Evropě.

Zlepšení vztahů mezi USA a SSSR koncem 60. a začátkem 70. let se projevilo v přijetí několika dvoustranných sovětsko-amerických smluv o omezení zbrojení např. smlouvy SALT I z roku 1972. V celoevropském měřítku byla výrazem snahy o posílení bezpečnosti a spolupráce na tomto kontinentu podepsání Závěrečného aktu KBSE v Helsinkách v roce 1975. V této době byla v roce 1974 také zahájena jednání mezi státy NATO a Varšavské smlouvy o snížení konvenční výzbroje a ozbrojených sil ve střední Evropě. Výrazem určitého zlepšování mezinárodních vztahů v nejširším mezinárodním měřítku bylo konání desátého zvláštního zasedání VS OSN v roce 1978 věnovaného odzbrojení (první zvláštní zasedání věnované odzbrojení). Bylo to nejreprezentativnější mezinárodní shromáždění, které se k otázce odzbrojení do té doby sešlo. Na tomto zasedání byl přijat Závěrečný dokument obsahující Akční program, který měl být základem pro odzbrojení. Téměř všechny do té doby v této oblasti uzavřené smlouvy měly totiž charakter smluv o omezení zbrojení, tj. smluv zakazujících umístování určitých zbraní, šíření zbraní, jejich zkoušek apod. Navíc některé z těchto smluv neobsahovaly vůbec ustanovení o kontrole jejich dodržování např. Smlouva o zákazu pokusů s jadernými zbraněmi

v ovzduší, v kosmickém prostoru a pod vodou z roku 1963. Nejednalo se tedy o smlouvy o *odzbrojení* tj. smlouvy sloužící k odstranění určitých zbraní a jejich následné likvidaci. Výjimku představovala pouze Úmluva o zákazu vývoje, výroby a hromadění zásob bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a o jejich zničení z roku 1972.

Koncem 70. a počátkem 80. let opět dochází k zhoršování vztahů mezi USA a SSSR a k novému rozvoji zbrojení. Nedůvěra mezi Východem a Západem rostla a jejím projevem byl i neúspěch dvanáctého zvláštního zasedání VS OSN (druhé zvláštní zasedání věnované odzbrojení) v roce 1982. Nepodařilo se rovněž dosáhnout pokroku v jednání mezi státy NATO a Varšavské smlouvy o konvenčních zbraních ve střední Evropě. Vyvrcholením napětí mezi Východem a Západem byla instalování raket středního a kratšího doletu ve státech NATO a Varšavské smlouvy v první polovině 80. let.

V polovině 80. let nastal v tomto nebezpečném vývoji pozitivní zlom zejména v důsledku změny přístupu zahraniční politiky SSSR. Výrazem zlepšování vztahů a růstu důvěry na evropském kontinentu bylo přijetí Závěrečného dokumentu stockholmské konference o opatřeních k posílení důvěry, bezpečnosti a odzbrojení v Evropě v roce 1986. Tento dokument se týkal oznamování určité vojenské činnosti a následných inspekcí ověřujících tyto informace.

Pozitivní změny ve vztazích mezi státy Východu a Západu umožnily zahájit i proces reálného odzbrojení. Historickým mezníkem odzbrojovacího procesu bylo podepsání Smlouvy mezi USA a SSSR o likvidaci jejich raket středního a kratšího doletu¹⁾ (zkráceně INF) 8. prosince 1987. Smlouva INF má evropský význam, přestože její působnost není omezena pouze na tuto oblast. Většina rozmístěných raket středního a kratšího doletu byla instalována nebo namířena právě do evropského regionu. Podle Memoranda ke smlouvě INF byly sovětské rakety středního a kratšího doletu rozmístěny na území SSSR, ČSSR a NDR a americké na území spojenců USA v NATO tj. v SRN, Velké Británii, Itálii, Belgii a Nizozemí.

Rakety středního a kratšího doletu likvidované²⁾ podle smlouvy INF představují 4 % celkového objemu jaderných zbraní SSSR a USA. Smlouva INF je zvlášť důležitá zejména z toho důvodu se „obě supermoci“ dohodly zničit zvláště destabilizující systémy. Smlouva má mimořádný

¹⁾ Srov. text smlouvy např. v SIPRI Yearbook 1988, s. 395 a násl. český text v publikaci „Smlouva číslo jedna“, Svědectví, názory, dokumenty č. 1/1988

²⁾ V květnu 1991 byly v souladu se smlouvou INF zničeny poslední americké a sovětské rakety středního doletu. Všechny rakety kratšího doletu obou států byly zničeny již předtím.

význam i v rovině politicko-psychologické. Potvrdila, že lze odvážnými politickými rozhodnutími rozetnout i nejsložitější uzel vojenskopolitických problémů. Přispěla k uvolnění v neuralgickém bodě sovětsko-amerických vztahů. Podstatně napomohla k radikálnímu zlepšení mezinárodní situace.³⁾

Zlepšování mezinárodní situace vytvořilo předpoklady pro zahájení *nových jednání* o konvenčních ozbrojených silách v Evropě v březnu 1989.

Předchozí téměř šestnáctiletá jednání mezi státy NATO a Varšavské smlouvy o konvenčních ozbrojených silách ve střední Evropě skončila v důsledku nedůvěry i neochoty přistoupit na kompromisy dne 2. února 1989 bez vypracování dohody.

Nových vídeňských rozhovorů se zúčastnilo 23) po sjednocení Německa 22) států NATO a Varšavské smlouvy. Již v prvním kole těchto rozhovorů, které skončily 23. března 1989 „daly obě jednající strany najevo svůj zájem vyhnout se neplodné číselné diskusi, která byla jednou z příčin, proč byly rozhovory o snížení ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě zavedeny do slepé ličky“.⁴⁾ NATO se s Varšavskou smlouvou v podstatě shodlo na tom, že je třeba snížit počty zbraní v Evropě přiblížila na polovinu, *odstranit asymetrie* v počtu jednotlivých druhů zbraní a dosáhnout jejich stejných číselných úrovní na obou stranách, avšak nižších, než byly ty, které v té době existovaly. Tím byl dán základ úspěchu, i když na druhé straně byly určité rozdíly (ne všsák neřešitelné) mezi přístupy obou vojenských seskupení. Státy Varšavské smlouvy předpokládaly snížení a omezení takových nejnebezpečnějších útočných konvenčních zbraní, jakými jsou tanky, obrněné transportéry, dělostřelectvo, letectvo a bojové vrtulníky. Státy NATO tuto koncepci v podstatě neodmítly, zpočátku však požadovaly snížení jen prvních tří druhů útočných zbraní. Vojenského námořnictva⁵⁾ se Vídeňské rozhovory od počátku netýkaly.

Význam pro posun vídeňských jednání o konvenčních zbraních mělo zasedání Rady NATO, která se na nejvyšší úrovni sešla 29. a 30. května 1989 v Bruselu. „V závěrečném komuniké souhlasila, aby se mezi snižované druhy konvenčních zbraní, použitelných zvláště k nenadálému napadení, kromě tanků, obrněných vozidel a dělostřeleckých systémů

³⁾ Viz V. Leška, „Bude rok 1990 rokem odzbrojení?“, Mezinárodní politika č. 1/1990, s. 12.

⁴⁾ Viz I. Brož, R. Klein, Rudé právo z 19. dubna 1989.

⁵⁾ Srov. Rudé právo z 1. února 1989.

započítávaly rovněž bojové vrtulníky a všechny letouny pozemní dislokace“.^{6a)}

Koncem roku 1989 přesto zůstaly na Vídeňských jednáních sporné a nedořešené otázky týkající se např. definice některých zbraní („lehký tank, bojový letoun a bitevní letoun apod.), umožňujících různý výklad a tím i spekulaci“.^{6b)} Problémy vyvolávala i otázka kontrol, zejména počet inspekcí^{6c)} v jednom státě apod.

Po změnách v zemích střední a východní Evropy koncem roku 1989 se Vídeňské rozhovory poněkud zpomalily. Byly to však nepochybně tyto změny, které umožnily úspěšně dokončit jednání o konvenčních zbraních podpisem Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě, představiteli⁷⁾ 22 států NATO a Varšavské smlouvy v Paříži dne 19. listopadu 1990.

SMLOUVA O KONVENČNÍCH OZBROJENÝCH SILÁCH V EVROPĚ⁸⁾

(dále Smlouva)

Smlouva je rozsáhlým dokumentem obsahujícím vedle vlastního textu několik dalších protokolů.

Cílem Smlouvy je nastoletí bezpečné a stabilní rovnováhy konvenčních ozbrojených sil v Evropě na nižších úrovních než v době jejího podepsání. Dále je cílem odstranění nerovnosti poškozující stabilitu a bezpečnost a vyloučení jako záležitosti vysoké priority, schopnost zahájení překvapivého útoku a zahájení rozsáhlé útočné operace v Evropě. Smlouva stanoví smluvním stranám obou seskupení závazné početní stropy v pěti kategoriích zbraní, tj. tanků, obrněných vozidel, dělostřeleckých systémů, bojových letounů a úderných vrtulníků. „Smlouva tedy neřeší všechny otázky, které původně měly být její součástí, např. snižování početních stavů vojsk.“⁹⁾

Smlouva se vztahuje na území, označované v jejím čl. II odst. 1 B jako zóna aplikace, na celém území smluvních stran v Evropě od Atlantického oceánu po Ural. V případě SSSR zahrnuje zóna aplikace celé území le-

^{6a)} Viz V. Leška op. cit. 3, s. 13.

^{6b)} Viz J. Havránek, „Ke snižování konvenčních sil“, ATOM č. 7/1990, s. 269.

^{6c)} Srov. L. M. Hansen, „Towards an agreement on reducing conventional forces in Europe“, Disarmament, a periodic review by the U.N., volume XIII, No. 3. 1990, s. 98—99.

⁷⁾ Smlouvu podepsala Belgie, Bulharsko, Kanada, ČSFR, Dánsko, Francie, SRN, Maďarsko, Island, Itálie, Lucembursko, Nizozemí, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rumunsko, Řecko, Španělsko, Turecko, SSSR, Velká Británie, USA.

⁸⁾ Srov. český text smlouvy, překlad FMZV.

⁹⁾ Viz Z. Matějka, „Po pařížském summitu KBSE“, Mezinárodní politika č. 1/1991, s. 3.

žící západně od řeky Ural a Kaspického moře. Pokud jde o území Turecké republiky, zahrnuje zóna aplikace území tohoto státu severně a západně od čáry vedené z průsečíku turecké hranice s 39. rovnoběžkou. Nezahrnuje tedy části tureckého území hraničícího s Íránem, Irákem a Sýrií. Smlouva se nevztahuje na území USA a Kanady. Skutečnost, že Smlouva nezahrnuje celá území některých států, která se nacházejí v jiném světadílu může vést k tomu, že se takový stát pokusí přemístit část svých zbraní mimo zónu aplikace. Příkladem může být např. přesunutí¹⁰⁾ většího počtu sovětských tanků, bojových vozidel a dělostřeleckých jednotek na východ za Ural. Vzhledem k tomu, že se tak stalo ještě před podepsáním Smlouvy, tak to nepředstavuje z právního hlediska její porušení. Ministr zahraničí¹¹⁾ USA to však označil „za zásadní politický problém“.

V zóně aplikace je každá skupina smluvních stran podle čl. IV odst. 1 Smlouvy povinna omezit a podle potřeby snížit do 40 měsíců po vstupu Smlouvy v platnost¹²⁾ celkový počet zbraní. Žádná skupina smluvních stran nesmí mít po tomto období více než 20 000 tanků (z toho ne více než 16 500 v aktivních jednotkách), 30 000 obrněných vozidel (z toho ne více než 27 300 v aktivních jednotkách), 20 000 děl (z toho ne více než 17 000 v aktivních jednotkách), 6 800 bojových letounů a 2 000 úderných vrtulníků.

Snížení se v souladu s čl. VIII odst. 4 Smlouvy uskuteční ve třech fázích. V *první* každá smluvní strana zajistí, aby nejpozději do 16 měsíců poté co Smlouva vstoupí v platnost bylo sníženo nejméně 25 % z její celkové snižovací povinnosti v každé z kategorií konvenční výzbroje a techniky omezované Smlouvou. Ve *druhé fázi* do 28 měsíců musí každá smluvní strana snížit nejméně 60 % z celkového množství zbraní a techniky a ve *třetí fázi* tj. do 40 měsíců musí každá smluvní strana dokončit svou snižovací povinnost v každé z kategorií konvenční výzbroje a techniky snižované Smlouvou.

Smlouva o konvenčních ozbrojených silách v Evropě je první a poslední dohodou mezi členskými státy NATO a Varšavské smlouvy. Vojenská organizace a struktura Varšavské smlouvy byla zrušena k 31. březnu 1991. Do budoucna tedy již nepůjde o vztahy mezi dvěma bloky, bude však třeba zajistit bezpečnost každé smluvní strany v každé fázi snižování počtu konvenčních zbraní a techniky. „Proto bude na základě dohody silně zředěna koncentrace jednotek a zbraní v Evropě. Z tohoto dů-

¹⁰⁾ Srov. Rudé právo z 19. 12. 1990.

¹¹⁾ Srov. op. cit. 10, tamtéž.

¹²⁾ Smlouva vstoupí v platnost v souladu s jejím čl. XXII odst. 2 10 dní po uložení ratifikačních listin všemi smluvními stranami.

vodu bylo území, jehož se Smlouva týká, rozděleno¹³⁾ do čtyř zón¹⁴⁾ na obou stranách a pro každou z nich stanovena horní hranice počtu zbraní. Tyto počty se týkají období po uplynutí 40 měsíců poté co Smlouva vstoupí v platnost.

Navíc, aby bylo zabráněno koncentraci zbraní v jedné zemi nesmí mít podle čl. VI Smlouvy žádná jednotlivá smluvní strana více než přibližně třetinu konvenční výzbroje a techniky omezované Smlouvou. Prakticky to znamená, že žádná jednotlivá smluvní strana nesmí mít po uplynutí 40 měsíců od vstupu Smlouvy v platnost na svém území více než 13 300 bojových tanků, 20 000 bojových obrněných vozidel, 13 700 dělostřeleckých systémů, 5 150 bojových letounů a 1 500 úderných vrtulníků.

Smlouva o konvenčních ozbrojených silách v Evropě stanoví pouze početní úroveň zbraní a techniky již má při jejím provádění dosaženo. *Neobsahuje výchozí úroveň¹⁵⁾* zbraní a techniky jichž se Smlouva týká. Z tohoto důvodu byla každá smluvní strana povinna při podpisu Smlouvy oznámit, v souladu s čl. VII odst. 2 Smlouvy, všem ostatním smluvním stranám maximální úroveň své konvenční výzbroje a techniky omezované touto Smlouvou. Dále čl. VIII odst. 6 Smlouvy ukládá každé smluvní straně povinnost oznámit ostatním smluvním stranám svou snižovací povinnost nejpozději 30 dnů po vstupu Smlouvy v platnost. Pokud jde o poskytování informací o počtech výzbroje a techniky, které jsou předmětem Smlouvy, vyskytly se po jejím podpisu problémy. NATO např. obvinilo SSSR, že v souvislosti se Smlouvou převedl výzbroj tří divizí svých pozemních vojsk pod velení námořních sil, na které se Smlouva nevztahuje. Spory se týkaly i zbraní ve výzbroji námořní pěchoty SSSR.

¹³⁾ Viz J. Kovařík, Rudé právo z 28. listopadu 1990.

¹⁴⁾ V *centrální zóně* zahrnující ČSFR, Maďarsko, Polsko, Belgie, Lucembursko, Nizozemí a SRN nesmí pro každou z obou skupin smluvních stran přesáhnout počet zbraní 7 500 tanků, 11 250 bojových obrněných vozidel a 5 000 dělostřeleckých systémů. Druhou zónou je *rozšířená centrální zóna*, která zahrnuje kromě uvedených zemí ještě Baltský, Běloruský, Karpatský a Kyjevský okruh v SSSR, na druhé straně Dánsko včetně Faerských ostrovů, Francii, Itálii, Velkou Británii, Španělsko včetně Kanárských ostrovů a Portugalsko včetně Azorských ostrovů a Madeiry. Počet zbraní nesmí pro každou z obou smluvních stran přesáhnout 10 300 bojových tanků, 19 260 bojových obrněných vozidel a 9 100 dělostřeleckých systémů. Třetí je *okrajová zóna*, která zahrnuje kromě prvních dvou zón ještě Moskevský a Volžsko-uralský vojenský okruh. Celkový počet zbraní na obou stranách nesmí převýšit 15 300 bojových tanků, 24 100 bojových obrněných vozidel a 14 000 dělostřeleckých systémů. Poslední zónou je *křídelní zóna*, která zahrnuje Bulharsko, Rumunsko, Oděský, Leningradský a Zakavkazský vojenský okruh. Na druhé straně Island, Norsko, Řecko a části Turecka na které se vztahuje Smlouva. Počty zbraní nesmí v žádné skupině smluvních stran přesáhnout 4 700 bojových tanků, 5 900 bojových obrněných vozidel a 6 000 dělostřeleckých systémů.

¹⁵⁾ Existují pouze údaje o zbraních a technice, která uváděla Varšavská smlouva a NATO. Podle údajů Varšavské smlouvy k 1. červenci 1988 se jednalo např. o 59 470 tanků, 70 330 obrněných vozidel pěchoty na straně Varšavské smlouvy. Na straně NATO šlo o 30 690 tanků a 46 900 obrněných vozidel pěchoty. U vojenského letectva existovala přibližná rovnováha.

(Celkově se jednalo o 813 tanků, 972 bojových obrněných vozidel, 846 dělostřeleckých systémů převedených pod síly pobřežní obrany a 120 tanků, 753 bojových obrněných vozidel, 234 dělostřeleckých systémů v námořní pěchotě).

V tomto konkrétním případě se projevila mezera nebo alespoň sporné místo v obsahu Smlouvy, spočívající v tom, že se nevztahuje na všechny druhy konvenčních zbraní a nepojímá konvenční odzbrojení ve své komplexnosti. Nevztahuje se na snižování počtu osob, neobsahuje charakteristiku jednotlivých ozbrojených sil, jejich výzbroje apod. Přesto by se Smlouva měla vztahovat na všechny druhy konvenční výzbroje a techniky obsažené v Protokolu o snižování, mimo výjimky, na které se Smlouva výslovně nevztahuje a výzbroj jež je běžně součástí námořních sil. Podřízení zbraní a techniky jež je součástí pozemních sil vojenskému námořnictvu tedy představuje obcházení Smlouvy.¹⁶⁾

Smlouva o konvenčních ozbrojených silách v Evropě se výslovně podle čl. III *nevztahuje* na zbraně a techniku, které jsou v procesu výroby, včetně výrobních zkoušek, používají se výlučně pro výzkum a vývoj, patří do historických sbírek, jsou připraveny k odeslání po vyřazení z používání v souladu s čl. IX Smlouvy. Dále se nevztahuje na zbraně a techniku jež je připravena nebo renovována pro export nebo re-export a je dočasně umístěna v zóně aplikace.

Smlouva se rovněž v souladu s čl. III odst. 1 (F) *nevztahuje* na zbraně a techniku, která je začleněna do *organizací určených a organizovaných pro plnění funkcí vnitřní bezpečnosti* státu v míru, jedná-li se o obrněné transportéry, bojová vozidla s těžkou výzbrojí nebo víceúčelové úderné vrtulníky. Aby nedocházelo k obcházení Smlouvy v těchto případech stanoví čl. XII Smlouvy, že počty obrněných vozidel pěchoty používaných k plnění úkolů vnitřní bezpečnosti v době míru, která nejsou zformována a organizována pro pozemní boj proti vnějšímu nepříteli, nesmí přesáhnout 1 000 bojových vozidel pěchoty. Ostatní přesahující tento počet budou započítány do zbraní omezovaných Smlouvou.

Smlouva se rovněž nevztahuje podle čl. III odst. 1 (G) na zbraně a techniku, jinak omezovanou Smlouvou, která je v tranzitu přes zónu aplikace z míst mimo zónu aplikace do oblasti určené mimo zónu aplikace a nejsou v zóně aplikace déle než celkově sedm dní.

Z vídeňských jednání o konvenčních zbraních lze rovněž soudit, že se Smlouva nevztahuje na bojové letouny vojenského námořnictva.

¹⁶⁾ Problémy s převedením zbraní SSSR byly vyřešeny na mimořádné konferenci 22 států, které podepsaly Smlouvu, v červnu 1991. SSSR se na ní zavázal zahrnout počty zbraní převedené pod pohraniční vojska a námořní pěchotu do celkových počtů zbraní, na které se Smlouva vztahuje.

Po vstupu Smlouvy v platnost mají smluvní strany na základě čl. XII odst. 2 Smlouvy rovněž převést bojové tanky, bojová vozidla pěchoty, dělostřelecké systémy, bojová letadla, úderné vrtulníky a mostní tanky, které jsou ve výzbroji jejich konvenčních ozbrojených sil jiné organizaci svého státu, která není součástí jeho konvenčních ozbrojených sil. Bude se jednat o vnitrostátní bezpečnostní síly. Smluvní strana o tom musí uvědomit ostatní smluvní strany nejpozději k datu, kdy toto přidělení uskuteční.

Pokud jde o *početní omezování zbraní a techniky* na úroveň stanovenou Smlouvou je dovoleno podle čl. VIII Smlouvy pouze za pomoci *snižování, které je v souladu s* Protokolem o snížení, Protokolem o re-kategorizaci vrtulníků, Protokolem o reklasifikaci letounů a dalšími protokoly. Protokol o snížení stanoví v části I odst. 4, že „konvenční výzbroj a technika omezovaná Smlouvou bude snižována tak, aby se zamezilo jejímu dalšímu použití nebo obnovení pro vojenské účely.“ Bojové tanky, bojová obrněná vozidla, dělostřelecké systémy, bojová letadla a bojové vrtulníky budou jak ukládá čl. VIII odst. 2 Smlouvy sníženy zejména destrukcí, dále konverzí pro nevojenské účely, statickým umístěním jako exponáty, použitím jako pozemní cíle apod. Letadla a vrtulníky mohou rovněž být použity pro účely pozemní výuky cvičné letouny reklasifikovány a víceúčelové úderné vrtulníky budou sníženy i re-kategorizací.

Snižování počtu zbraní a techniky nesmí být prováděno jinak než jak to dovoluje Smlouva. Smluvní strany se nemohou vyhnout likvidaci svých zbraní např. jejich exportem. Lze tak soudit i z čl. III odst. 1 (E) Smlouvy, který ukládá smluvním stranám povinnost zřetelně odlišit konvenční výzbroj a techniku určenou pro export nebo re-export od techniky a výzbroje omezované Smlouvou. Popřípadě musí smluvní strany umístit exportované zbraně na jiných místech než, kde se nachází technika a výzbroj na kterou se Smlouva vztahuje.

Jedinou výjimku z povinnosti postupovat podle snižovacích procedur představuje pro smluvní strany právo využít, v souladu s částí 1 odst. 3 Protokolu o snižování, součástky a části konvenční výzbroje a techniky omezované Smlouvou, které samy o sobě nejsou předmětem snižování a disponovat se zbytky. S částmi, které nepodléhají snižování, mohou smluvní strany podle části 2 odst. 3 Protokolu o snižování, *nakládat podle vlastního rozhodnutí.* Bude se jednat např. o kulometry ráže menší než 20 mm, kterými jsou vyzbrojena obrněná vozidla, věže obrněných vozidel vyzbrojených pouze kulometry apod. Takovéto části mohou být např. exportovány apod.

Snižování se bude provádět na určitých místech. Každá smluvní strana je při vstupu Smlouvy v platnost povinna na základě čl. VIII odst. 9 uvědomit „ostatní smluvní strany, v souladu s Protokolem o výměně in-

formací, o rozmístění svých míst snižování včetně těch, kde bude prováděna konečná konverze bojových tanků a bojových obrněných vozidel pro nevojenské účely“. Článek VIII odst. 10 dává přitom každé smluvní straně určit tolik míst snižování, kolik si bude přát. Smluvní strana však může provádět snižování a konečnou konverzi maximálně na 20 místech současně.

KONTROLA DODRŽOVÁNÍ SMLOUVY O KONVENČNÍCH OZBROJENÝCH SILÁCH V EVROPĚ

Smluvním stranám Smlouvy sice plyne z mezinárodního práva povinnost dodržovat její ustanovení. Pouze účinná kontrola však může zajistit, že Smlouva bude striktně dodržována. Kontrola tedy „vede státy k nutnosti plnit dobrovolně přijaté závazky“.¹⁷⁾ Známa je teze „žádné odzbrojení bez kontroly a žádná kontrola bez odzbrojení“.¹⁸⁾

Nezbytnost náročné mezinárodní kontroly (včetně inspekce na místě) dodržování budoucí smlouvy si uvědomovaly¹⁹⁾ státy od počátku vídeňských jednání 23 států o konvenčních ozbrojených silách v Evropě v březnu 1989. Potřebu co nejpřísnější a nejspolehlivější kontroly zdůrazňoval na vídeňských jednáních např. E. Ševarnadze.²⁰⁾ Nutnost sjednání dohod s účinnou kontrolou vyjádřil i americký prezident G. Bush²¹⁾ ve svém prohlášení o zahájení vídeňských jednání o konvenčním odzbrojení.

Smluvní strany Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě vypracovaly velmi podrobná ustanovení o kontrole. Vzorem byla zejména kontrolní opatření obsažená ve smlouvě INF.²²⁾ Provádění kontroly dodržování Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě však bude mnohem náročnější vzhledem k počtu smluvních stran, velkému množství objektů kontroly a velkému množství zbraní jejichž snižování bude kontrolováno. Kontrola u smlouvy INF byla snažší i z toho důvodu, že se týkala dvou kategorií jaderných zbraní, které byly zcela likvidovány, zatímco u Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě se jedná o kontrolu snižování zbraní, jejichž celkové počty budou pouze omezo-
vány, což zvyšuje potřebu přesné kontroly. Základem úspěchu pro reali-

¹⁷⁾ Viz J. Ondřej, „Místo kontroly v oblasti odzbrojení“, Mezinárodní vztahy č. 9/1989, s. 31.

¹⁸⁾ Viz I. I. Kuskuelis, „Verification and the space related agreements“, Proceedings of the XXVIII th Coll. on the law of outer space, Stockholm 1985, s. 61.

¹⁹⁾ Srov. Rudé právo z 19. dubna 1989.

²⁰⁾ Srov. Rudé právo ze 7. března 1989.

²¹⁾ Srov. Rudé právo ze 13. března 1989.

²²⁾ Podrobněji k otázce kontroly smlouvy INF např. J. Ondřej, „Kontrola smluv o omezení zbrojení“, Mezinárodní vztahy č. 9/1990, s. 15 a násl.

zaci kontroly plnění Smlouvy, bude proto vysoký stupeň vzájemné důvěry všech smluvních stran, že Smlouvu dodržují.

Ustanovení o kontrole Smlouvy jsou obsažena v samotném textu Smlouvy, u Protokolu o inspekcích a v Protokolu o informacích. Kontrola zahrnuje různé metody, které se vzájemně doplňují. Jedná se zejména o inspekce na místě, dále o použití národních a mnohonárodních technických prostředků. Nezbytným předpokladem pro zajištění kontroly plnění Smlouvy je rovněž poskytování informací. K usnadnění realizace kontroly by měla sloužit i Společná konzultativní skupina.

Kontrolními metodami sloužícími k ověření toho, zdali je Smlouva dodržována, budou hlavně *různé inspekce*. Provádění inspekcí je upraveno jednak v samotné Smlouvě a dále v Protokolu o inspekcích.

Protokol o inspekcích obsahuje velmi podrobná pravidla týkající se předinspekčních požadavků, notifikace úmyslu provést inspekci, postupu při příjezdu inspektorů do místa vstupu/výstupu, všeobecná pravidla pro provádění inspekcí a ustanovení o provádění jednotlivých druhů inspekcí. V Protokolu je řešena rovněž otázka výsad a imunit inspektorů a podávání inspekčních zpráv z inspekcí.

Inspekce budou podle Protokolu o inspekcích provádět inspekční týmy. Inspekční tým bude vysílat určitá smluvní strana, mohou však v něm být i inspektoři z jiných smluvních států než je smluvní strana provádějící inspekci. Tým se bude skládat nejvíce z 9 inspektorů zapsaných do seznamu inspektorů, který poskytne smluvní strana všem ostatním smluvním stranám. Inspekční tým se může rozdělit až na tři podskupiny.

Inspekční tým vstoupí na území kontrolovaného státu v místech, která každá smluvní strana označí, podle Protokolu o informacích, jako místa vstupu/výstupu. Pro každé deklarované místo (tj. objekt nebo objekty kontroly) musí být určeno místo vstupu/výstupu. V místě vstupu se s inspektory setká doprovodný tým²³⁾ dané inspektované smluvní strany.

Úkolem doprovodného týmu je *povinnost pomáhat inspekčnímu týmu* při plnění jeho úkolů. Například dopravit inspektory na místo inspekce nebo z jednoho místa inspekce na jiné. Protokol o inspekcích v části VI ukládá rovněž doprovodnému týmu objasňovat nejasnosti, které vyvstanou při inspekci.

Na druhé straně bude doprovodný tým zajišťovat, aby *inspektoři nevyvíjeli činnost, která je v rozporu s ustanoveními Smlouvy* a nezneužívali tak inspekcí. Z tohoto důvodu zkontroluje doprovodný tým po příjezdu inspekčního týmu do místa vstupu/výstupu přivezenou techniku a záso-

²³⁾ V případě inspekce zbraní a techniky jiného státu než je stát na jehož území má být provedena inspekce musí doprovodný tým zahrnovat osoby určené oběma státy, pokud se nedohodnou tyto státy jinak.

by. V případě, že se při prohlídce zjistí, že přivezený předmět může plnit funkce neslučitelné s požadavky na inspekci, může jej doprovodný tým zadržet na místě vstupu/výstupu až do odjezdu inspektorů.

Inspektorům však musí být dovoleno přivést si dokumentaci, kterou budou *potřebovat k provedení inspekce*, zvláště vlastní mapy a tabulky, dále pasivní prostředky pro vidění v noci, dalekohledy, videokamery a fotoaparáty, diktafony, měřická pásma, fotoblesky, magnetické kompasy a kufříkové mikropočítače. Inspektoři si mohou přivést i jinou techniku, která však bude podléhat schválení kontrolovanou stranou.

Po celou dobu pobytu až do odjezdu inspekčního týmu má doprovodný tým právo jej doprovázet. Inspektoři po celou dobu pobytu na území inspektovaného státu výsady a imunity, musí však respektovat zákony a nařízení kontrolovaného státu a nevměšovat se do jeho vnitřních věcí. Musí rovněž respektovat povinnosti vyplývající ze Smlouvy. V případě porušení těchto povinností oznámí takovou skutečnost inspektovaný stát inspektujícímu státu a ten vyškrtne na žádost kontrolovaného státu danou osobu ze seznamu inspektorů a zařídí její urychlený odchod.

Účelem inspekce je podle čl. XIV odst. 2 Smlouvy zejména *ověření na základě poskytnutých informací jak jsou plněna početní omezení zbraní a techniky* stanovená Smlouvou. Kontrola těchto údajů je rozdělena do několika časových období. Jednak je to 120denní *období po vstupu Smlouvy v platnost* pro ověření základních údajů, dále *tříleté období snižování*. 120denní období ověření *dosažení stanovených úrovní*, které následuje po tříletém období snižování a období *konečných úrovní*, které následuje po 120denním období ověřování dosažení stanovených úrovní.

V jednotlivých časových obdobích bude kontrolující stát provádět inspekce v objektech kontroly o kterých měla každá smluvní strana v souladu s částí V Protokolu o informacích podat informace ostatním smluvním stranám. Tyto inspekce jsou označovány jako *inspekce na deklarovaných²⁴⁾ místech*, jež jsou obsaženy v části VII Protokolu o inspekcích, a kontrolovaný stát *je nesmí odmítnout*. V prvním období se smí celkový počet inspekcí provedených na území jednoho státu rovnat 20 procentům objektů kontroly této smluvní strany. Ve druhém období

²⁴⁾ Deklarované místo znamená zařízení nebo přesně zeměpisně vymezené místo, kde je jeden nebo více objektů kontroly. Bude tvořit celé území uvnitř umělé nebo přirozené vnější hranice nebo hranic, jakož i přidružené území obsahující střelnice, výcvikové prostory, údržbářské a skladovací prostory, letiště pro vrtulníky, železniční nakládací rampy, kde jsou trvale nebo běžně přítomny bojové tanky, bojová obrněná vozidla, děla, bojové vrtulníky, bojové letouny, reklasifikované cvičné bojové letouny, vozidla podobná obrněným transportérům, vozidla podobná bojovým vozidlům pěchoty nebo mostní tanky.

se smí celkový počet inspekcí každý ze tří let rovnat 10 procentům, ve třetím 20 procentům a v posledním období 15 procentům objektů.

Z výše uvedených kvót však nesmí žádná smluvní strana vykonávat, podle části II Protokolu o inspekcích, ročně více než pět inspekcí jiné smluvní strany, jež patří do stejné skupiny smluvních stran. Důvodem tohoto ustanovení je, aby podle čl. XIV odst. 3 Smlouvy nedocházelo k obcházení cílů kontrolního režimu.

Kontrolující stát musí kontrolovanému státu učinit písemnou formou notifikaci o úmyslu provést inspekci nejméně 36 hodin před předpokládanou dobou příjezdu inspekčního týmu na místo vstupu/výstupu. Notifikace musí obsahovat místo vstupu/výstupu, kterého má být použito, předpokládaný čas příjezdu, způsob příjezdu, plná jména inspektorů, pravděpodobný počet následných inspekcí, zdali bude inspekce provedena pěšky, terénním vozidlem, vrtulníkem nebo jakoukoli kombinací těchto prostředků apod.

Po příjezdu do místa vstupu/výstupu určí inspektoři deklarované místo, které má být předmětem inspekce. Inspektovaná smluvní strana musí co nejrychleji (nejpozději do 9 hodin po určení místa inspekce) dopravit inspekční tým do místa inspekce. Bezprostředně po příjezdu na místo inspekce musí inspekční tým obdržet nákres deklarovaného místa a během půl hodiny po jeho obdržení musí určit objekt kontroly, protože deklarované místo může obsahovat více objektů kontroly.

Při provádění kontroly nejprve obdrží inspekční tým *informace* týkající se množství zbraní a techniky, která se nachází v daném objektu kontroly. Inspektovaná strana musí přitom *vysvětlit všechny rozdíly* mezi počty tanků, obrněných vozidel, dělostřeleckých systémů, vrtulníků, bojových letounů a mostních tanků, které se nacházejí na místě a mezi počty oznámenými v poslední notifikaci podle Protokolu o výměně informací.²⁵⁾ V případě, že je početní stav nižší než v poslední notifikaci musí kontrolovaná strana sdělit, kde se dané zbraně a technika nachází. Může být např. v opravě apod. Jestliže je množství zbraní a techniky vyšší musí být inspektoři informováni o původu, době odsunu z původního místa, době příjezdu do místa inspekce a o předpokládané době zdržení těchto zbraní a techniky v místě kontroly.

Poté provvede inspekční tým *vlastní inspekci* vybraného objektu kontroly. Inspekční tým bude mít přístup v rámci celého objektu do všech budov a prostor, včetně prostor oddělených do objektu kontroly, ale

²⁵⁾ Informace se budou poskytovat, 30 dní po vstupu Smlouvy v platnost, dále 15. prosince roku, kdy Smlouva vstoupila v platnost a 15. prosince každého dalšího roku informace platné k 1. lednu následujícího roku a rovněž se budou informace poskytovat po uplynutí 40měsíčního období snižování, platné k tomuto datu.

patřících k němu. Při inspekci²⁶⁾ půjde zejména o počítání zbraní a techniky a kontrolu skladovacích a ubytovacích prostor. Inspektoři však nebudou mít právo vstoupit do míst, do kterých vstup není širší než dva metry a kam doprovodný tým zakázal vstoupit. Doprovodný tým bude mít rovněž právo nepovolit inspektorům přístup k citlivým místům, jejichž počet a rozsah má být co nejmenší, k zakrytým objektům nebo do kontejnerů jejichž rozměr je menší než dva metry. Doprovodný tým je však povinen oznámit zda citlivé místo neobsahuje nějaké konvenční zbraně a techniku omezenou Smlouvou. V kladném případě je povinen předvést tyto zbraně a techniku inspektorům a dokázat, že tam není více než oznámené počty konvenční výzbroje a techniky. Po provedení inspekce může inspekční tým provést inspekci dalšího objektu kontroly, který nebyl předem určen, ovšem na stejném deklarovaném místě.

Vedle inspekci na deklarovaném místě počítá Protokol o inspekcích v části VIII s inspekcemi na výzvu ve stanovených²⁷⁾ prostorech. Inspektující strana oznámí svůj úmysl provést inspekci 36 hodin předem. Stanoveným prostorem se má na mysli oblast kdekoli na území smluvní strany v zóně aplikace, která nesmí být větší než 65 km a žádná přímá spojnice jakýchkoli dvou bodů v této oblasti nesmí být delší než 16 km. Prostor určí a jeho hranice vymeze inspekční tým, do 16 hodin po příjezdu na místo vstupu/výstupu.

Inspekce ve stanovených prostorech mají, podle mého názoru, význam pro ověření toho, zda kontrolovaný stát oznámil všechny objekty kontroly, na které se vztahuje Smlouva. Kontrolovaný stát má však v souladu s Protokolem o inspekcích *právo odmítnout inspekce na výzvu ve stanovených prostorech*. Důvodem by mohl například být výskyt určitých utajovaných objektů v oblasti, na které se jinak Smlouva nevztahuje. Inspektovaná strana je však povinna ujistit inspektující stranu, že ve stanoveném prostoru se nenachází žádná technika ani výzbroj omezená Smlouvou.

Dalšími inspekcemi, s kterými Smlouva v čl. XIV odst. 6 počítá, jsou *letecké inspekce*, po uplynutí 120denního období prověrky konečných úrovní zbraní a techniky. Počty těchto inspekci a jiná opatření s nimi spojená budou upřesněna až při dalších jednáních smluvních stran v souladu s čl. XVIII Smlouvy.

Proces *snižování zbraní a techniky* bude rovněž podle čl. XIV odst. 2 Smlouvy *monitorován pomocí inspekci*. Podrobně upravuje provádění těchto inspekci Protokol o inspekcích v části X. Jedná se rovněž o in-

²⁶⁾ Srov. Provedení ukázkové inspekce v Žatci, Rudé právo ze 13. března 1991.

²⁷⁾ Počet těchto inspekci se rovněž započítává do celkového počtu inspekci vypočítaných z procenta objektů kontroly určité smluvní strany.

spekce na výzvu. Žádná smluvní strana je *nesmí odmítnout*. Provedení inspekce musí být notifikován kontrolovanému státu nejméně 96 hodin před předpokládaným příjezdem inspekčního týmu do určeného místa vstupu/výstupu. Tyto inspekce se nebudou započítávat do počtu inspekcí prováděných na deklarovaném místě nebo ve stanovené oblasti. Inspekční týmy provádějící tyto inspekce mohou být složeny ze zástupců různých smluvních stran, nemusí jít o inspekční tým jen jedné smluvní strany.

Smluvní strana zamýšlející uskutečnit snižování to musí 15 dnů před jeho zahájením oznámit ostatním smluvním stranám. Oznámení musí obsahovat určení místa snižování, plánované datum zahájení snižování a plánované ukončení snižování konvenční výzbroje a techniky. Kromě toho musí oznámení zahrnovat odhadnutý počet a typ konvenční výzbroje a techniky, která se má snižovat, objekt nebo objekty kontroly z nichž byly vyčleněny položky, jež se mají snižovat a další údaje.

Inspekční tým bude mít právo sledovat všechny snižovací postupy prováděné podle Protokolu o snižování. Před započítáním snižování budou inspektoři mít právo zaznamenat výrobní čísla konvenční výzbroje a techniky, která se má snižovat nebo na tuto techniku umisťovat speciální značky a poté zaznamenávat tato čísla nebo značky na závěr procesu snižování. Smyslem těchto opatření je bezpochyby zabránit záměně snižovaných zbraní za jiné. Údaje o snižovaných zbraních a technice povede i inspektovaná strana, pro což založí záznamník, který musí být po celou dobu inspekce k dispozici inspekčnímu týmu.

Smluvní strana, která skončila snižování v určitém místě je povinna do sedmi dnů o tom informovat ostatní smluvní strany.

Smlouva počítá dále v čl. XIV odst. 2 s *inspekce certifikace* rekatégorizovaných víceúčelových úderných vrtulníků a reklasifikovaných cvičných bojových letounů. Tyto inspekce mají rovněž povahu inspekci na výzvu *bez práva odmítnout*. Nebudou započteny do inspekci na deklarovaném místě nebo ve stanovené oblasti. Úmysl provést inspekci musí být notifikován kontrolovanému státu 96 hodin předem.

U *všech inspekci* je inspekční tým, podle části XII Protokolu o inspekci, povinen před odchodem z místa inspekce předat doprovodnému týmu písemné hlášení o inspekci. Hlášení musí být podepsáno vedoucím inspekčního týmu a jeho přijetí písemně potvrzeno vedoucím doprovodného²⁸⁾ týmu.

²⁸⁾ Doprovodný tým má právo zahrnout své poznámky písemně do hlášení o inspekci a kontrasignuje jej nejpozději do jedné hodiny po obdržení hlášení od inspekčního týmu, nebyla-li dohodnuta mezi inspekčním týmem a doprovodným týmem delší doba.

Vedle různých inspekcí bude kontrola dodržování Smlouvy prováděna v souladu s jejím čl. XV i *národními*²⁹⁾ a *mnohonárodními* technickými prostředky kontroly. Jedná se hlavně o různé pozorovací družice. Použití těchto prostředků má význam zejména proto, že umožňuje provádění permanentní kontroly území jednotlivých smluvních stran a jejich objektů kontroly. Mohou např. zaznamenat přesuny většího množství techniky apod. Zjištěné okolnosti, které by mohly představovat porušení Smlouvy mohou být podkladem pro provedení inspekcí. Slouží tedy k doplnění inspekcí a jejich použití je nezbytné pro zajištění skutečně účinné kontroly dodržování Smlouvy. Vzhledem k tomu, že ne všechny státy mají možnost mít vlastní národní prostředky, je ve Smlouvě důležitá myšlenka o mnohonárodních prostředcích kontroly.

Použití těchto prostředků však není neomezené. Stát nebo státy je musí použít v souladu s obecně uznávanými zásadami mezinárodního práva. Na druhé straně smluvní strany nesmí podle čl. XV odst. 3 Smlouvy rušit národní nebo mezinárodní technické prostředky kontroly. Smluvní strany nesmí např. používat opatření utajení, která by znemožňovala použití těchto prostředků při kontrole plnění Smlouvy. Předpokladem pro provádění účinné kontroly Smlouvy je i *včasné poskytování informací*. Potřeba poskytování informací pro provádění kontroly Smlouvy je zakotvena v jejím čl. XIII. Informace budou poskytovány v souladu s Protokolem o výměně informací. Poskytování přesných informací usnadňuje provádění kontroly a posiluje důvěru mezi státy. Na základě Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě má být poskytováno značné množství informací. Z tohoto důvodu by bylo vhodné veškeré informace centrálně soustřeďovat u určitého orgánu. Například u smlouvy INF jsou veškeré informace ukládány ve Středisku pro snížení jaderného nebezpečí. Smlouva o konvenčních ozbrojených silách v Evropě však s žádným podobným orgánem nepočítá. Může to vést k nepřehlednosti v poskytování informací. V budoucnu by bylo možno využít pro tyto účely Střediska pro předcházení konfliktům. Předpokládá to však rozšíření jednání o konvenčních ozbrojených silách na všech 34 účastnických států KBSE.

K prosazení cílů a k naplnění ustanovení Smlouvy bude podle jejího čl. XVI sloužit i *Společná konzultativní skupina*. Jedná se o podobný orgán jako u smlouvy INF nebo ABM.

Ve vztahu ke kontrole bude jejím úkolem zvažovat sporné záležitosti vzniklé při plnění Smlouvy, hledat řešení nejasností a různého výkladu

²⁹⁾ Národní technické prostředky kontroly jsou používány zejména u sovětsko-amerických smluv ABM a INF.

Smlouvy, jakož i zvažovat a vypracovávat přiměřená opatření k zajištění toho, že informace obdržené prostřednictvím výměny informací mezi smluvními stranami nebo jako výsledek inspekcí budou použity výhradně pro účely stanovené Smlouvou apod. Společná konzultativní skupina se sešla podle Protokolu o společné konzultativní skupině 60 dnů po podpisu Smlouvy. Konzultativní skupina je složena ze zástupců všech smluvních stran. Bude se scházet na pravidelných zasedáních dvakrát do roka. Další zasedání mohou být svolána jejím předsedou na žádost jedné nebo více smluvních stran. Přijímat rozhodnutí nebo předkládat doporučení bude konzultativní skupina na základě konsensu, který vyžaduje neexistenci jakékoliv námítky.

Smluvní strany však *nemají* podle čl. XVI odst. 6 Smlouvy *povinnost* uskutečňovat konzultace prostřednictvím tohoto orgánu. Konzultace mohou smluvní strany provádět i jinak. Například dvoustrannými jednáními. V praxi může mít použití Společné konzultativní skupiny pouze omezený význam i z toho důvodu, že požadavek konsensu pro přijetí určitého usnesení může vést k tomu, že nebude přijato. Z tohoto důvodu se např. dvoustranné konzultace zdají být operativnější a spíše vedoucí k výsledku.

Kontrolní metody obsažené ve Smlouvě by měly zajistit provádění přísné kontroly. Praktickou realizovatelnost ustanovení o inspekcích prokázala i ukázková inspekce provedená u tankového a leteckého pluku v Žatci. Teprve provádění Smlouvy však ukáže zdali kontrola bude skutečně adekvátní a účinná.

Závěrem lze konstatovat, že „Smlouva o konvenčních ozbrojených silách v Evropě nemá sice celoevropský charakter, protože ji podepsalo „jen“ 22 členských států NATO a Varšavské smlouvy. Přesto vnáší do evropské politiky zcela novou kvalitu. Kromě jiného tím, že otevírá cestu k přechodu evropského odzbrojovacího procesu na skutečně celokontinentální platformu počínaje orientačně rokem 1992“. Do tohoto data, kdy by se měla uskutečnit následná schůzka KBSE v Helsinkách, mají smluvní strany v souladu s čl. XVIII odst. 1 Smlouvy „pokračovat v jednáních o konvenčních ozbrojených silách se stejným mandátem a s cílem dále tuto Smlouvu rozvíjet“. Cílem těchto jednání bude podle čl. XVIII odst. 2 Smlouvy uzavřít smlouvu o dodatečných opatřeních zaměřených k dalšímu posílení bezpečnosti a stability v Evropě, která by měla zahrnovat i omezení počtu vojsk v konvenčních ozbrojených silách v zóně aplikace.

Smlouva o konvenčních ozbrojených silách v Evropě je *první mnohostranná evropská odzbrojovací* smlouva. K evropskému regionu se vztahují i jiné mnohostranné smlouvy o omezení zbrojení a odzbrojení, jejich

působnost však není omezena jen na Evropu, týkají se i jiných kontinentů popřípadě i jiných oblastí. Jedná se např. o Smlouvu o zákazu pokusů s jadernými zbraněmi v ovzduší, v kosmickém prostoru a pod vodou z roku 1963, Smlouvu o nešíření jaderných zbraní z roku 1968, nebo o Úmluvu o zákazu bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní z roku 1972. Tyto smlouvy se týkají zbraní hromadného ničení. Konvenčních zbraní se týká Úmluva o zákazu nebo omezení použití konkrétních druhů konvenčních zbraní, které mají za následek nadměrné zranění nebo nerozlišující účinky z roku 1981. Všechny výše uvedené smlouvy jsou spíše obecnějšího charakteru, ve srovnání s nimi obsahuje Smlouva o konvenčních ozbrojených silách v Evropě velmi podrobné závazky. Navíc se jedná, na rozdíl od Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě, hlavně o smlouvy o omezení zbrojení, Smlouva o konvenčních ozbrojených silách má rovněž velmi podrobná ustanovení o kontrole umožňující detailní ověřování dodržování Smlouvy. Výše uvedené smlouvy neobsahují ustanovení o kontrole vůbec nebo jsou nedostatečná a neumožňují provádět účinnou kontrolu jejich dodržování. Výjimku představuje pouze Smlouva o nešíření jaderných zbraní z roku 1968, která sice sama o sobě neobsahuje ustanovení o kontrole, kontrolu jejího dodržování však provádí Mezinárodní agentura pro atomovou energii. Z hlediska svého cíle a významu navazuje Smlouva o konvenčních ozbrojených silách v Evropě na smlouvu INF, přestože jde o smlouvy, které se týkají jiných druhů zbraní a liší se i počtem smluvních stran. V obou případech jde o odzbrojovací smlouvy. Rovněž pokud jde o ustanovení o kontrole můžeme mezi oběma smlouvami najít mnoho podobných prvků.

Z těchto všech výše uvedených důvodů má Smlouva o konvenčních ozbrojených silách v Evropě značný politický a historický význam a je dalším krokem v realizaci procesu odzbrojení.

TREATY ON CONVENTIONAL ARMED FORCES IN EUROPE AND ITS VERIFICATION

S u m m a r y

This paper deal with the problems of disarmament especially those concerning the conventional disarmament in Europe. The Treaty on conventional armed forces in Europe is the first multilateral disarmament agreement relating to this continent. There were some problems with the application of this treaty because it does not

³⁰⁾ Viz Z. Matějka op. cit. 9, tamtéž.

include all kinds of conventional weapons. Another problem may also arise in connection with the elimination of weapons.

Verification plays a very important role in disarmament. There is no disarmament without verification and no verification without disarmament. Verification provisions are very detailed in the treaty. There are similar aspects in the question of verification in the INF treaty and the Treaty on conventional armed forces in Europe. The latter has an enormous political and historical importance, though it does not include all European states and all kinds of conventional weapons and though it does not provide the limitation of personnel. Neither most of the other multilateral treaties concerning Europe envisage disarmament measures, they include only measures of arms limitation.